

DOI: <https://doi.org/10.33216/1998-7927-2021-270-6-125-128>

УДК 338.28

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ГЛОБАЛЬНИХ РИНКІВ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ**Птащенко О.В., Пастушенко А.О., Імнадзе І.Н., Солдатова А.А.****TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF GLOBAL MARKETS
IN THE CONDITIONS OF DIGITALIZATION****Ptashchenko O.V., Pastushenko A.O., Imnadze I.N., Soldatova A.A.**

У статті розглянуто основні існування глобальних ринків сьогодення.

У ХХІ столітті, на наш погляд, слід говорити про виникнення якісно нового виду конкуренції – гіперконкуренції, або інноваційної гіперконкуренції, тобто керованому гіперконкурентному розвитку глобальних ринків в умовах використання випереджальних домінуючих інновацій, що обумовлюють інтеграцію в глобальні структури і включають нові, передові методи конкурентної боротьби.

Сьогодні виникає цілий клас нових явищ і процесів, які вимагають нового наукового осмислення і систематизації, концептуального теоретико-методологічного дослідження і обґрунтування їх сутності, а також розробки нового категоріального апарату і введення в науковий обіг системи нових взаємопов'язаних понять.

У сучасному процесі інтеграції національних (і їх регіональних) економік в єдине світове господарство є ряд відмінностей, особливостей, в порівнянні з тим, що відбувалося в недавньому минулому: перш за все, велика частина світу не брала участі в глобальній економіці початку нашого століття. Сьогодні більше, ніж будь-коли раніше, кількість країн, відкрили свої кордони для торгівлі, фінансових операцій, інвестиційної діяльності та розповсюдження інформаційних потоків. Не тільки розвинені, але і країни, що мають трансформаційну економіку та розвиваються сьогодні перейшли на шлях реформування своїх економічних систем; якщо на початку століття глобалізація була викликана скороченням транспортних витрат, то в даний час вона обумовлена зниженням вартості коштів на реалізацію комунікаційного процесу.

Револьюційні зміни відбулися в області глобальних засобів комунікацій і становлення «інформаційного суспільства». Також зазначено, що віртуальне середовище сьогодення – Інтернет, має найістотніший розвиток серед будь-яких технологій за всю історію людства.

У цифровій економіці спостерігаються неймовірні інновації та розвиток людського капіталу, пошук шляхів підвищення якості та продуктивності праці, перехід від простої цифрової техніки до складних інновацій, що базуються на комбінаціях технологій штучного інтелекту, промислового інтернету, роботизації та

автоматизації процесів (від проектування, моделювання виробництва до оформлення покупки товару і моменту доставки споживачеві в сферах виробництва, громадського харчування, роздрібної торгівлі, фінансів, освіти, охорони здоров'я та ін.).

Ключові слова: глобалізація, ринок, глобальні ринки, цифровізація, інформаційне суспільство

Вступ. Вплив інновацій на конкурентоспроможність і економічне зростання є загальною закономірністю. Зростання динаміки і глобального характеру конкуренції вимагає глибокого розуміння специфіки інноваційного розвитку та поведінки господарських суб'єктів. Рівень невизначеності майбутніх результатів і високі ризики пригнічують інновації. Конкуренція і очікувані вигоди їх стимулюють. На відміну від галузей, що мають риси монополії або олігополії, галузі, які характеризують зростання конкуренції і скорочення життєвого циклу продукції, вимагають своєчасних і ефективних інновацій. Представлені фактори проявляються в глобальних галузях, діючи в яких, компанії (підприємства, організації) вирішують завдання глобальної інтеграції та організації міжнародної взаємодії для підвищення ефективності і ведення конкурентної боротьби на глобальному рівні.

Гіперконкуренція характеризується постійно наростаючим суперництвом, що характеризується появою технологічних, управлінських і товарних інновацій, а також передбачає здійснення передовими компаніями на основі науко-технологічних і організаційно-управлінських інновацій гнучких, інтенсивних і швидких дій проти конкурентів з метою отримання ринкової переваги.

Глобалізація, як і нові технології, це нові способи комунікацій з клієнтами і досягнення ними максимальної задоволеності цифровим підприємством, автоматизації виробничих процесів

за допомогою Інтернету речей, які налагоджують комунікацію між собою і приймають певні рішення без безпосередньої участі людини.

Аналіз основних досліджень та публікацій.

Питання, пов'язані з розвитком глобального ринку в зв'язку з глобалізацією та інтеграцією, впливом інформаційних технологій на продуктивність, економічне зростання і міжнародну торгівлю, роль конкурентних переваг на мікро- і макрорівні завжди були і завжди знаходяться в полі зору багатьох дослідників та економістів сьогодення. Сучасні науковці зробили значний внесок в розвиток даного питання, до них належать: Л. М. Ганущак-Єфіменко, Д. В. Дубов, Г. В. Дугінець, О. А. Зінченко, К. І. Ладиченко, А. Є. Литвин, Н. П. Мешко, Т. Ю. Морозова, О. М. Сазонець, С. Е. Сардак, В. І. Сідоров, К. М. Сокол, І. В. Тараненко та інші. Глобалізаційні та інтеграційні аспекти також знайшли своє відображення у роботах закордонних авторів: Т. Амблер, Дж. Даніелс, Ф. Котлер, Т. Мелон, Дж. О'Шонессі, М. Портер, Л. Раденбау, А. Сайденберг, К. Шмітгофф та інші.

При цьому слід зазначити, що через стрімкий розвиток глобалізаційних процесів сьогодення питання існування, формування та тенденцій розвитку глобальних ринків є актуальним.

Мета. Мета роботи полягає в з'ясуванні основних тенденцій розвитку глобальних ринків в сучасних умовах глобалізаційних змін та цифровізації.

Матеріали та результати дослідження.

В умовах глобалізації виникає новий тип компаній - з новими інтегративними функціями, завданнями і методами гіперконкурентної боротьби в глобальній економіці. Гіперконкуренція і обумовлена появою на локальних, національних і світових ринках (як традиційних, так і віртуально-мережевих) якісно нових, успішних конкурентів, які отримали назву гіпер-конкуренти (*hypercompetitor*). Саме тому, гіперконкурентні компанії (корпорації) пропонують інноваційні товари, послуги, сервіси обслуговування і управління, які характеризуються глобальною інноваційністю. Також такі процеси характеризуються, перш за все, пропозицією випереджальних інноваційних висококонкурентних товарів, послуг і сервісів з якісно новими, багато в чому універсальними функціями і споживчими властивостями, на які на світових ринках є стійкий попит. Отже, вони отримують статус глобальних новинок, брендів (диференційованих за видами і марками), які формують і розширюють нові ніші на глобальних ринках і розвивають нові потреби і переваги споживачів більшості країн світу [1-4, 10].

У цьому сенсі більш точно сутність аналізованих процесів, що відображено в сучасній світовій економіці, відображено в такому понятті як «глобальна інноваційна гіперконкуренція». Це динамічний, всеохоплюючий процес інноваційного (інформаційно-ідеологічного, науково-освітнього, сервісно-технологічного, організаційно-

управлінського) суперництва на світових ринках між провідними високотехнологічними компаніями-лідерами.

Сьогодні світовий ринок високих технологій прийнято сприймати з точки зору його дворівневості. Тобто світовий ринок технологій має дворівневу структуру:

перший рівень – це високі технології, що обертаються переважно між промислово розвинутими країнами.

другий рівень – це середні і низькі технології, які можуть бути новими для ринку країн, що розвиваються і трансформуються, і предметом технологічного обміну між ними й усередині цих груп країн.

У четвертій ері інформаційних технологій (в першій ері нових технологій були створені паровий двигун і ткацький верстат, в другій - електрифікація, в третій - мікропроцесор, в четвертій - системи великих даних, цифрові технології та телекомунікації) основним компонентом економіки знання стає Інтернет-речей, що сприяє автоматизації процесів в різних сферах діяльності і виключення з них людини за рахунок можливості Інтернету, пов'язаної з передачею даних і значно розширює можливості збору і обробки інформаційних баз даних, аналізу, деталізації і візуалізації даних про процеси, клієнтів, товари, послуги.

Зазначимо, що інформаційні цифрові технології і програмне забезпечення сприяють подальшому розвитку, підвищенню обсягів і прибутковості виробництва, вони займають все більше місця в структурі вартості глобальних промислових продуктів, що відображено в автоматизації виробничих і управлінських процесів. Також слід зазначити, що інформаційні технології сьогодення дозволяють зі смартфона і планшета віддалено керувати всіма виробничими процесами і контролювати їх в реальному масштабі часу, управляти фізичними об'єктами - освітлювальними приладами, технікою, автомобілем та ін. У фінансовій сфері відбуваються також процеси інтеграції і глобалізації про що свідчить те, що частка капіталу в рівні доходів населення світу збільшується, а частка праці знижується через падіння відносної ціни засобів виробництва, що пов'язано з розвитком цифровізації та діджиталізації, що змушує компанії переходити від праці до капіталу. Одна з причин високої автоматизації праці - здешевлення виготовлення нових засобів виробництва, нові машини і устаткування стають дешевшими раніше куплених аналогічних засобів праці. Сьогодні посилюється процес зниження собівартості (експоненціально спадною кривою витрат) програмних забезпечень та мобільних додатків, інноваційних технологій, комп'ютерів, смартфонів, робототехніки, сонячних панелей, електричних батарей, мікродатчиків, технології 3D-друку та ін. [5, 6, 8, 9].

Технологічні трансформація і глобалізація робочих місць низької та середньої кваліфікації зі зростим домінуванням часткової і тимчасової зайнятості привели до падіння частки зарплат у національному доході і їх нерівномірний розподіл між домогосподарствами. Збільшення капіталу буде посилюватися і далі, поки у виробництві всю монотонну і важку роботу виконують програмні забезпечення і алгоритми з цифровими «хмарними» платформами і мобільними технологіями, автономні апаратні системи як форми капіталу, і вони все більшою мірою стануть замінювати різні види людської праці і виконувати постійно збільшується набір можливих завдань швидше і дешевше людини, створюючи інноваційні продукти, оптимізуючи все більшу кількість робіт, зменшуючи частку людської праці, перетворюючи звичайну працю і звичайний капітал в інноваційний товар, цифровий капітал, який має низьку граничну вартість і створює безкоштовні сервіси та зручності. Сьогодні темпи зростання ВВП (розраховуються шляхом опитувань, а дані з податкових декларацій або нові технології і аналіз великих даних не використовуються) і продуктивності (розраховуються на основі ВВП, де враховується тільки вироблений випуск) падають, тому що в статистиці не в повній мірі враховується новий приріст продуктивності, пов'язаний з підвищенням якості нових продуктів, цифрових технологій та інтернет-сервісів, ціни яких не ростуть.

Прискорення науково-технічного прогресу, діджиталізація та вплив глобалізації на ІТ індустрію визначають необхідність удосконалення механізмів економіко-організаційного й правового регулювання світового ринку інформаційних технологій. В цьому напрямі універсальність регулюючих економіко-правових норм світової ІТ галузі не завжди можлива у використанні окремою країною-учасницею ринку внаслідок недосконалості її національної законодавчої бази та економіко-організаційних регуляторів в інформаційній. При цьому країни, які приєднуються до оптимізації економіко-правових регулюючих механізмів у сфері інформатизації до світових стандартів, повинні виконувати три важливі групи заходів: 1) заходи у сфері розвитку цифровізації та діджиталізації, 2) заходи з розвитку безпосередньо інформаційних технологій; 3) заходи щодо захисту та підтримки виробників ІТ-продуктів та послуг.

Таким чином, глобальні ринки мають низку особливостей. Серед них виокремлено: а) наявність великого підприємства лідера, що визначає довгострокову господарську, інноваційну та іншу стратегію всієї системи; б) територіальну локалізацію суб'єктів економіки - учасників кластерної системи; в) стійкість господарських зв'язків учасників галузево-територіального об'єднання; г) довгострокову координацію взаємодії учасників системи в межах її виробничих програм, інноваційних процесів, основних систем управління, контролю якості; д) ринкову продуктово орієнтацію

на експорт або імпортозаміщення. Формування інноваційно-технологічних ринків викликає значні зміни в поділі праці, що базується на інноваціях. Саме тому можливо стверджувати, що ринкові угруповання сприяють розвитку інноваційного підприємництва в регіонах з високою концентрацією інтелектуального, промислового, науково-технічного та інформаційного потенціалів.

Визначено передумови прискорення процесів становлення глобальних ринків: по-перше, глобалізація економіки спричиняє посилення процесів інтеграції економічних суб'єктів як за вертикаллю, так і за горизонталлю; по-друге, через посилення ролі світової конкуренції та ускладнення її механізму, підприємства не спроможні поодиночі ефективно вести конкурентну боротьбу як на зовнішніх, так і на внутрішніх ринках; по-третє стирання кордонів, трансформація навколишнього середовища функціонування підприємств з національного на світове (міжнародне) загострює конкурентну боротьбу та змушує шукати нових більш ефективних стратегій розвитку та форм взаємодії.

Література

1. Hinner M. B. The importance of intercultural communication in globalized world / M. B. Hinner. – 1998. – Mode of access : <http://www.bwl.tu-freiburg.de/english/forschung/Global/pdf>
2. Азоев Г.Л. 3D-модель продвижения нанотехнологических инноваций / Г. Л. Азоев, М. К. Быкова // Маркетинг и маркетинговые исследования. - 2013. - № 5. - С. 370-382
3. Божкова В. В. Трансформації інструментарію маркетингових комунікацій в умовах глобалізації / В.В. Божкова, О.В. Птащенко, Л. Ю. Сагер, Л. О. Сигида // Маркетинг і менеджмент інновацій, 2018, № 1 – С. 73-82 (електронна версія Режим доступу: <http://mmi.fem.sumdu.edu.ua/>)
4. Tyson L., Manyika J. Putting Profits in Perspective [Електронний ресурс]. URL: <https://www.project-syndicate.org/commentary/profits-competition-digital-economy-by-laura-tyson-and-james-manyika-2016-05?barrier=true>
5. Високі технології в умовах євроінтеграції: обмеження чи можливості / В. Грига, О. Крижанівська [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eurointegration.com.ua/articles/2015/11/5/7040254>.
6. Too much of a good thing [Електронний ресурс]. URL: <http://www.economist.com/news/briefing/21695385-profits-are-too-high-america-needs-giant-dose-competition-too-much-good-thing>
7. Котлер Ф. Маркетинг менеджмент. Экспресс-курс / Ф. Котлер; под ред. С. Г. Божук [пер. с англ.]. – [2-е изд.]. – СПб. : Питер, 2006. – 464 с.
8. Птащенко О.В. Використання маркетингових інструментів для забезпечення позиціонування високотехнологічної продукції / О. В. Птащенко // Проблеми і перспективи розвитку підприємництва: Збірник наукових праць Харківського національного автомобільно-дорожнього університету. – №4 (19) – 2017. – Харків: ХНАДУ, 2017 – 168 с. (С.147-153)

9. Хантінгтон С. Зіткнення цивілізацій. Проблеми міжкультурної комунікації в сучасному соціумі [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://moluch.ru/archive/89/17982/>
10. Центр комунікативних трансформацій. – Кієво-Могилянська академія : [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ukma.edu.ua/index.php/science/tsentri-ta-laboratoriji/tsentrkomunikativnikh-transformatsi>

References

1. Hinner M. B. The importance of intercultural communication in globalized world / M. B. Hinner. - 1998. - Mode of access: <http://www.bwl.tu-freiburg.de/english/forschung/Global/pdf>
2. Azoyev L. 3D-model' prodvizheniya nanotekhnologicheskikh innovatsiy / G. L. Azoyev, M. K. Bykova // Marketing i marketingovyie issledovaniya. - 2013. - № 5. - S. 370-382
3. Bozhkova V. V. Transformatsii instrumentariya marketingovykh komunikatsiy v usloviyakh globalizatsii / V.V. Bozhkova, O. Ptashchenko, L. YU. Sager, L. A. Sigida // Marketing i menedzhment innovatsiy, 2018, № 1 - S. 73-82 (elektronnaya versiya Rezhim dostupa: <http://mmi.fem.sumdu.edu.ua/>)
4. Tyson L., Manyika J. Putting Profits in Perspective [Elektronnyy resurs]. URL: <https://www.project-syndicate.org/commentary/profits-com-petition-digital-economy-by-laura-tyson-and-james-manyika-2016-05?Barrier=true>
5. Vysokiye tekhnologii v usloviyakh yevrointegratsii ogranicheniya ili vozmozhnosti / V. Griga, A. Kryzhanovskaya [Elektronnyy resurs]. - Rezhim dostupa: <http://www.eurointegration.com.ua/articles/2015/11/5/7040254>.
6. Too much of a good thing [Elektronnyy resurs]. URL: <http://www.economist.com/news/briefing/21695385-profits-are-too-high-america-needs-giant-dose-competition-too-much-good-thing>
7. Kotler P. Marketing menedzhment. Ekspres-kurs / F. Kotler; pod red. S. G. Bozhuk [per. s angl.]. - [vtoroy izd.]. - SPb. : Piter, 2006. - 464 s.
8. Ptashchenko O. Ispol'zovaniye marketingovykh instrumentov dlya obespecheniya pozitsionirovaniya vysokotekhnologichnoy produktsii / V. Ptashchenko // Problemy i perspektivy razvitiya predprinimatel'stva: Sbornik nauchnykh trudov Khar'kovskogo natsional'nogo avtomobil'no-dorozhnogo universiteta. - №4 (19) - 2017. - Khar'kov: KHNADU, 2017 - 168 s. (S.147-153)
9. Khantington S. Stolknoveniye tsivilizatsiy. Problemy mezhekul'turnoy kommunikatsii v sovremennom sotsiume [Elektronnyy resurs] - Rezhim dostupa: <https://moluch.ru/archive/89/17982/>
10. Tsentri kommunikativnykh transformatsiy. - Kiyev-Mogilyanskaya akademiya: [Elektronnyy resurs]. Rezhim dostupa: <http://www.ukma.edu.ua/index.php/science/tsentri-ta-laboratoriji/tsentrkomunikativnikh-transformatsi>

Ptashchenko O.V., Pastushenko A.O., Imnadze I.N., Soldatova A.A. Trends in the development of global markets in the conditions of digitalization

The article considers the main existence of today's global markets.

In the XXI century, in our opinion, we should talk about the emergence of a qualitatively new type of competition - hypercompetition, or innovative hypercompetition, ie controlled hypercompetitive development of global markets in the use of advanced dominant innovations that lead to integration into global structures and include new, advanced methods of competition.

Today there is a whole class of new phenomena and processes that require new scientific understanding and systematization, conceptual theoretical and methodological research and substantiation of their essence, as well as the development of a new categorical apparatus and the introduction of new interconnected concepts.

In the modern process of integration of national (and their regional) economies into a single world economy, there are a number of differences, features, compared to what happened in the recent past: first of all, most of the world did not participate in the global economy of our century. Today, more than ever before, more countries have opened their borders to trade, financial transactions, investment and the flow of information. Not only developed, but also countries with transformational economies and developing countries today have embarked on ways to reform their economic systems; if at the beginning of the century globalization was caused by a reduction in transport costs, now it is due to lower costs for the implementation of the communication process.

Revolutionary changes have taken place in the field of global means of communication and the formation of the "information society". It is also noted that the virtual environment of today - the Internet, has the fastest development of any technology in human history.

The digital economy is experiencing incredible innovation and human capital development, finding ways to improve quality and productivity; moving from simple digital technology to sophisticated innovations based on combinations of artificial intelligence, industrial Internet, robotics and process automation (from design, production modeling to registration of purchase of goods and the moment of delivery to the consumer in the spheres of production, public catering, retail trade, finance, education, health care, etc.).

Keywords: globalization, market, global markets, digitalization, information society.

Птащенко Олена Валеріївна – д. е. н., доцент, професор кафедри міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця, м. Харків.

Пастушенко Андрій Олександрович – к.іс.н., доцент, доцент кафедри міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця, м. Харків.

Імнадзе Іраклій Ніазович – аспірант кафедри міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця, м. Харків.

Солдатова Ангеліна Анатоліївна – студентка 4 курсу спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» ХНЕУ ім. С. Кузнеця, м. Харків.